

כג' נובמבר 2012 | 54

אַלְפָלָה

יונקליס' שטוטטל

במרחך של כ שני קילומטר ממולטער יגור, אחד המחלפים היוצרים חדישים בארץ, בהאנגר ענק הממוקם בשדות מושב כפר חסידים, הוקם דגם ייחיד במינו המשמר את העבר של העיירה היהודית בمزוח אירופה טרם השואה. המקום הנקרא יונקליס' שטוטטל [העיירה של יעקב], מושך אליו תלמידים מכל הארץ

המקצוע היהודי הטיפוסי ובחרתי שהוא היה הלוגו שלו. רוב העיירות היהודיות באירופה ישבו ליד מים. על שפת נחל זורם, או מאגרי מים אחרים, ואות על מנת שהיה מקווה מים ומקום לטהרה. תפקידי של שואב המים היה תפקיך מרכזי בעירה. בכל עיריה היו בעלי מקצוע: סנדלים, נפחים, פחת, ברוסקים (העסקים בעורות), שואבי מים, מנקי ארכובות, רופא, מורים, שוחט, וב, בעלי מכלול, איטליז, בית-כנסת לבני המקצועות לפחות שבעה בת-כנסת לבני המקצועות השוניים. הסוחרים לא ישבו באותו בית-כנסת עם הקצבים שעסקו בחישיטה, וידיהם מלאות דם; המורים לא ישבו באותו בית-כנסת עם הפחותים וכן הלאה".

בהאנגר של גדי מסודרים אלפי הפריטים לפי המקצועות, תלויים על הקירות. חלוקם הגדול נאסר מעירות בזוח אירופה. מעל פינת הקפה תלויות תמנונות ארכיאולוגיות של עיירות באירופה, ומסביב כל' בית כמו: מטבחות קפה, מטבחות בשוה, משוחות סכינים, אאזניים, צנצנות, מגחצים, כל' תפירה, אימומים לכובעים, כפות עץ, מגף של כל' אוכל, כל' וחצה, מסרק לסייעם לבושים לעשיית צמה, מנעלים, מחבץ לעשיית חמאה, עלי ומכתש, דליים לשאיית

ראש העיר המיתולוגי של חיפה, וכשהגען הילד לגיל בית-ספר ביקשABA חושי שלין ללימוד בבית-הספר של ילדי המערבות. גדי נכנס לכיתה של דובי אידיש, ילדי עליים שהגינו מזוח אירופה, לאחר השואה. "מהר מאד למדתי את השפה. התאהבתי באידיש ותאהבתה בסיפורים של לדי העולם. רציתי לשמע מה היה שם, איך חיו שם, ומאז - הפכה האידיש לשפה בה אני מדבר באופן חופשי".

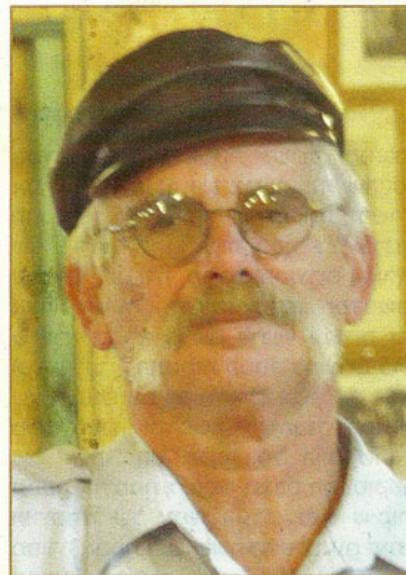
את שנות התיכון עשה במקווה ישראל, שירות בnoch"ל בהיאחות גלבוע, ולאחר מכן עבר לקיבוץ. שלוחות שם הכיר מתנדבות מדרום אפריקה שלימים הפכה לאשתו. בני הזוג בחרו לגור בכפר חסידים. "אנחנו משפחה של שמורי שבת", מסביר גדי, לוג' יעקב שישה ילדים וחמשה עשר נכדים. חלוקם גרים בכפר חסידים ומעורבים בפרויקט השטוטטל.

הרעיון להפוך את תחביב האספנות שלו למיזם תיירותי, קרם אצל גדי עוז וגידים לאחר שנוכח לדעת עד כמה קשה להתפרנס מחקלאות. "באתי לכפר חסידים והפכתי לחקלאי. התמחיתי בירקות ובכ�� חיים וניהلتיכי כאן דיר ענק, שהיום, עומד על חורבותיו השטוטטל, היה לי קשה לפרש את כל המשפחה מחקלאות. פעמים נשלחתי כదרך חקלאי לח'ל. בפעם הראשונה נשלחתי מטעם הבנק העולמי - לאפריקה בזהות טורקית עם פספורט מרוקאי, ובפעם השנייה נשלחתי לדוסיה. שם, ברוסיה, מצאתי במידה מסוימת את הייעוד שלי. גיליתי את העיירה היהודית של פעם. הסתובבתי בשוקיים ומצאתי עשרות פריטים שהיו בעירות. קנית, אספתי והבאתי לאן. לימים, כשהחלה תליון להקים את השטוטטל הוא בידי כבר חלק מהמציגים. במהלך השנים אספתי כל' עכודה וכל' בית מזבולדות, מבטים של זקנים, קיבלי מתי מתנות ועשיתי סחר חיליפין, עד שהי袅 בירושות מאות ואלפי פריטים, למלא את השטוטטל שלו".

רונית אנטלר

צילום: אביהו שפירא

יונקליס' שטוטטל היא עיירה מזוח איירופית דמיונית, שהוקמה בשנת 1995 על-ידי תושב כפר חסידים גדי יעקב [1947], "אני אספן מגיל שלוש עשרה. לפני חמיש עשרה שנה חברתי לאדריכל סעדיה מנדל, והחלמתי יחד אותו להקים את הדגם של העיירה היהודית שלפני השואה. הכננו תוכנית של רחוב יהודי בעיר, קיבלתי את אישור משרד התיירות, והפכתי את המקום לפROYKT לאומ". עם השניים דם ורחב הורחב והוגדל ובאים אלה עבד גדי על תוכנית להקמת רחוב אמיית. גדי הוא בן למשפחה יקوت שעתלה מגרמניה בשנות השבעים והתיישבה בחיפה. האב עבד בגרמניה במפעל הטקסטיל של משפחחת שטיינברג, ובשל המפעל של אותו להקים את המפעלआת (ארגי התאחד המפעל עם מפעל אטה תוצרת ארצנו), ואביו המשיך לעבוד באטה עד יציאתו לפנסיה. גדי נולד וגדל בחיפה, באחוזה. אביו היה חבר קרוב של אבא חושי,

גדי יעקב, המקיים של יונקליס' שטוטטל

אני אספן מגיל שלוש עשרה. לפני חמיש עשרה שנה חברתי לאדריכל סעדיה מנדל, והחלמתי יחד אותו להקים את הדגם של העיירה היהודית של רחוב הכננו תוכנית של רחוב היהודי עירוני ייחודי בעירה, קיבלי מתי מתנות ועשיתי סחר חיליפין, עד שהי袅 בירושות מאות ואלפי פריטים, למלא את השטוטטל שלו".

מירקם החיים

מירקם החיים של העיירה היהודית של מזוח אירופה מציג דרך דמיות של בעלי מלאכה, דגמי בתים, כל' עכודה ואלפי אביזרים. הלוגו של יונקליס' שטוטטל הוא שואב המים. "זה

מיים, כל'ים לחלב בכל הגודלים ובכל המינים, העשויות של רכבת, כל' דינגים, כל' הכתמים, סובבאים לתה, כל' סוגים הקומקוםים -

פסלון חימר צבוע של כנור יהודי

שהסתובבו בעיירה. חשוב לי מאוד שהדור הצעיר יידע איך חי היהודים באירופה לפני השואה". ■

העיר יהודית לפני שנהמקרה מעלה במת ההיסטוריה. איך חי היהודים פעם. איך עברו, באילו כלים השתמשו, מי היו בעלי מקצוע

שעון בן 150 שנה

של גורצ'וב, אותו הביא מסיור ברוסיה, כל נגינה, כינור וקקורדיון, גם אוסף עתיק של סרטים באידיש, "אפיקו יש לי סרט של צ'פלין באידיש", אומר גדי ומבהיר למצוא דרך להזכיר את הסרטים שבאוסף.

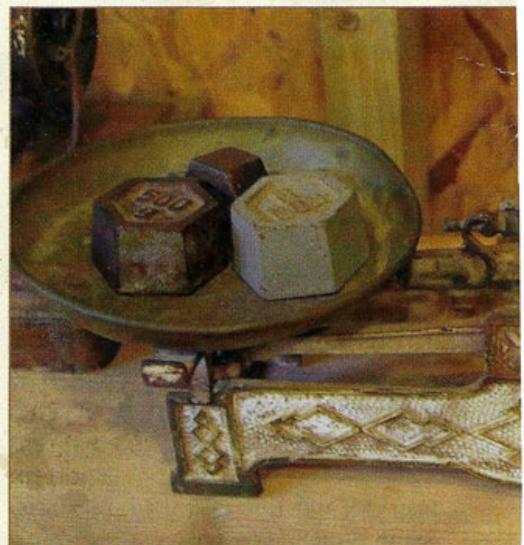
לומדים על השורשים

ליונקלס שטוטל מגעים תלמידי כיחות ז'-ח' שמכנים עבודות שורשים, קשיים מבתי אבות שmagim להיזכר בעברם ותירועים. גדי מציע למבקרים מגוון אירוחים וסיורים לבנות מצווה שmagim כדי ללמידה אריך להפעיל את הכלים של פעם. אימהות וסכנות. סטודנטים שבאים ללמידה על העבר, תיירים שרצו לדעת איך היהודים חי פעם. אני מגייס שחknim שעובדים אותי וועושים את ההציגות, חתונה יהודית, כיתה ונבה מלמד ועוד".

גדי מדגיש, כי סיור במקום מקנה עצמה מייחדת ללימוד השואה. "על השואה אנחנו לומדים, ידעים, שומעים. אני רציתי לעשות משהו שיזכר לאנשים איך נראהתה

כלי התחבורה בעיירה של פעם: עגלת וסוס. מאוסף ברקאי

מגחץ גחלים ישן

ממוחדרת, ועל שלושה עמודי חשמל ענקיים מופיעים שלטים עם שמות של עירות בפולין: קראק, קייב, חארקוב, לעלב, פינסק, ברצ'ין, קזאנן, רובנה ועוד.

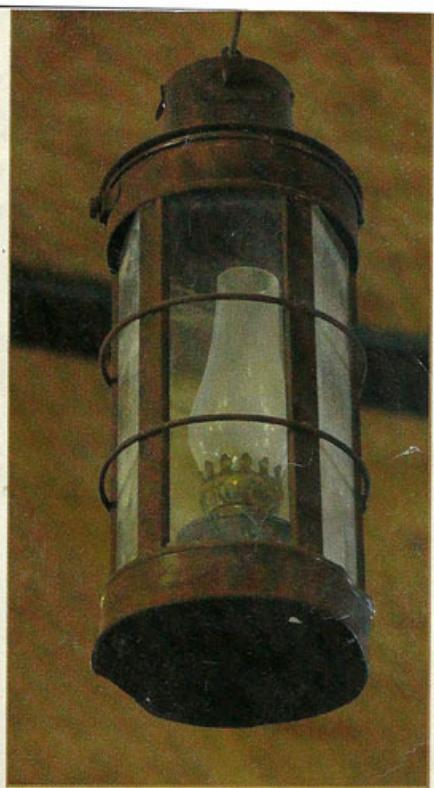
במבנה קטן יותר מאשר לאפשר למצוא את כל מה שקשרו לככisa. כל הסוגים, הגדים, הצבעים של הגיגיות לככisa - 'הפיילוט', קרש בכיסא. לידם יש סנדלייה משוחזרת, עם מכונות תפירה שעבדו באמצעות רצועות: "כי לא היה חשמל". ארגזי קrho, וכליים חקלאים כמו למש מריצת המלט "יאפונקה".

בתיה היהודיים בעיירה היו עשויים עץ. חלקים מבנים קטנטנים נטויל חולנות וחלקים בתים עשרים, בני שתי קומות. במרכז העיירה כונה כבאיית משוחזרת מאחת העיירות עם קסדות כבאים מרצל, דלי המים והאבירים הדורשים לככבי שריפות.

אחד המשחקים הייתר חביבים על ילדי היהודים בעיירות היה סוס העץ. אצל גדי נתן נמצא שני סוסי עץ מקוריים, אחד צבעוני קטן והאחר גדול יותר. כן נמצא אצל אוסף כורך של 50 שנות העיתון האידי שיוצא בארצות הברית 'דה אמריקן', שעון מתנתה הרחבה בקולחווז

◀ אחד של פסח, ואחד של יום יום ואחד של חגים ומועדים, מצלמות, ספרים, קופת רושמת, מכונת כתיבה, הטלפון הראשון שהגע לעיירה, פטפונים וטליטים.

בחצר הקדמית מצויים כל אביזרי נטילת הידיים מעץ וمبرזל. שכך יונים, בארכ מים

עששית תלולה

סוס נדנדה עליו רכבו ילדים בלונגה פארק. נרכש במכירה פומבית באירופה

מאזניים מעוטרים ממתקת ומשקלות

מכונת תפירה מפעלת ידנית

שחזר העיירה היהודית - במרכז תחנת הקמח ומסביב בתיה העיירה

שואב המים, אחד מבני המकצועי האופייניים לעיירה היהודית המזרח-אירופית